

**ПРОБЛЕМИ ДИСКРИМІНАЦІЙНОСТІ ПРИ
ЗАСНУВАННІ ФІЛІЙ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ З КРАЇН
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ**

Правовий режим заснування філій іноземних компаній є менш сприятливим у порівнянні з заснуванням філій національних юридичних осіб, що є порушенням взятих на себе зобов'язань відповідно до ч. 2 ст. 30 та ст. 32 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 16 червня 1994 р. (далі — УПС), а також положень ч. 1 ст. 88 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі — УАЕС) (яка фактично є договором- правонаступником УПС) щодо найбільш сприятливого режиму заснування філій компаній ЄС в Україні. Це пояснюється наступним.

Відповідно до ч. 4 ст. 4 Закону України (далі — ЗУ) «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» відокремлені підрозділи (філії, представництва) юридичної особи-резидента не підлягають державній реєстрації. Водночас відомості про відокремлені підрозділи підлягають включенню до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (далі — ЄДР). Відповідно до ч. 3 ст. 28 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» виконавчий орган юридичної особи або уповноважена ним особа зобов'язані подати (надіслати поштовою відправкою з описом вкладення) державному реєстратору за місцезнаходженням юридичної особи заповнену реєстраційну картку про створення відокремленого підрозділу та рішення органу управління юридичної особи про створення відокремленого підрозділу. Будь-який збір за включення відомостей про відокремлені підрозділи до ЄДР не стягується. Згідно з ч. 9 ст. 28 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» необхідно передати відповідні відомості про відокремлені підрозділи юридичної особи органам статистики, доходів і зборів, Пенсійного фонду України за місцезнаходженням юридичної особи та за місцезнаходженням відокремленого

підрозділу. Відповідно до п. 64.1 Податкового кодексу України (далі — ПК) взяття на облік відокремленого підрозділу чи відокремлених підрозділів як платників податків та зборів у контролюючих органах здійснюється на підставі відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором.

Менш сприятливі умови встановлені для заснування в Україні філій іноземних компаній. По-перше, загальний порядок легалізації філій іноземних суб'єктів господарювання в Україні взагалі не передбачений. Право на легалізацію філій мають лише окремі суб'єкти господарювання відповідно до спеціальних законів: наприклад, ст. 24 ЗУ «Про банки і банківську діяльність» передбачені підстави та порядок акредитації філій іноземного банку; ст. 2 ЗУ «Про страхування» передбачена реєстрація філій страховиків-нерезидентів.

По-друге, п. 14.1.193 ПК закріплює поняття «постійне представництво», під яким розуміється «постійне місце діяльності, через яке повністю або частково проводиться господарська діяльність нерезидента в Україні, зокрема: місце управління; філія; офіс; фабрика; майстерня; установка або споруда для розвідки природних ресурсів; шахта, нафтова/газова свердловина, кар'єр чи будь-яке інше місце видобутку природних ресурсів; склад або приміщення, що використовується для доставки товарів, сервер». Незважаючи на фактичне визначення у ПК постійного представництва як об'єкта права, воно в інших положеннях ПК наділяється ознаками суб'єкта права та прирівнюється до роботодавця (п. 14.1.222 ПК) та особи (п. 14.1.139 ПК). Відповідно до п. 133.3 ПК постійне представництво до початку своєї господарської діяльності зобов'язане стати на облік в контролюючому органі. Згідно з п. 64.5 ПК підставою для взяття на облік (внесення змін, перереєстрації) відокремленого підрозділу іноземної компанії, організації, у тому числі постійного представництва нерезидента, є належна акредитація (реєстрація, легалізація) такого підрозділу на території України згідно із законом.

Таким чином, для взяття на облік в органах державної фіскальної служби відокремленого підрозділу іноземної компанії (в т. ч. такого, що має ознаки філій, відповідно до положень УПС) вказаний підрозділ повинен бути належним чином легалізований в Україні. Враховуючи, що загальний порядок лега-

лізації філій іноземних компаній в Україні відсутній, єдиним шляхом легалізації відокремлених підрозділів, які мають ознаку філії, є реєстрація їх як представництв іноземних суб'єктів господарювання відповідно до положень ст. 5 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Інструкції про порядок реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні, затвердженої наказом Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України № 30 від 18 січня 1996 р.

Законодавством України встановлена плата у розмірі 2500 доларів США за реєстрацію представництва іноземного суб'єктів господарської діяльності, тоді як внесення даних про відокремлений підрозділ національної юридичної особи до ЄДР є безкоштовним [1, с. 522-524]. Слід додати, що поряд з суто дискримінаційним характером, стягнення відповідної плати є порушенням ч. 2 ст. 30 УПС. Про складний та неефективний порядок державної реєстрації відокремлених підрозділів (представництв) іноземних суб'єктів господарювання зазначають також у відповідних працях О. П. Загнітко та В. А. Малига [2], а також В. І. Крат [3].

Ще одним проявом менш сприятливого режиму для реєстрації філій (у розумінні філії у ст. 32 УПС) іноземних суб'єктів господарювання є необхідність особистого звернення вказаними суб'єктами до органів державної фіскальної служби з метою реєстрації їх як постійних представництв, тоді як реєстрація відокремлених підрозділів національних суб'єктів господарювання здійснюється «автоматично», шляхом передавання відповідних відомостей державним реєстратором з ЄДР до відповідного органу державної фіскальної служби.

Таким чином, можна свідчити про наявність порушення Україною зобов'язання, що випливає з пункту а) ч. 2 ст. 30 УПС відносно заснування філій іноземними компаніями відповідно до законодавства України. Слід зауважити, що вказана проблема є актуальною й у зв'язку з майбутнім набранням чинності УАЄС, ч. 1 ст. 88 якої містить аналогічну вимогу стосовно режиму заснування дочірніх підприємств, філій та представництв юридичних осіб з ЄС.

І. Щербак пропонує припинити дію Інструкції про порядок реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні [4, с. 56]. Однак це не усуне прогалину,

пов'язану з відсутністю порядку реєстрації філій іноземних компаній в Україні, крім того, суперечитиме ст. 5 ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», що передбачає реєстрацію представництв іноземних компаній в Україні.

З метою вирішення вищевказаної проблеми дискримінаційної при заснуванні філій компаній ЄС в Україні необхідно зробити наступні кроки:

1) законодавчо встановити загальний порядок реєстрації філій іноземних компаній (який на теперішній час відсутній) з метою в т. ч. розмежування їх із представництвами, які згідно з концепцією розмежування філій та представництв за законодавством України не здійснюють господарську діяльність;

2) встановити однопроцедурний порядок реєстрації структурних підрозділів (як філій, так і представництв) іноземних компаній, що буде полягати виключно у поданні заяви чи аналогічного документу, що підтверджує волевиявлення іноземної компанії на реєстрацію філії в Україні, та документів, що підтверджують правосуб'єктність іноземної компанії. Вказаний порядок повинен включати автоматичну реєстрацію в органах державної фіскальної служби та інших органах (аналогічно відповідній легалізаційній процедурі філій національних юридичних осіб).

Література

1. Драпайло Ю. З. Правові проблеми реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні [Текст] / Ю. З. Драпайло // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 травня 2015 р., м. Одеса) : у 2 т. / відп. ред. М. В. Афанасєва. — Одеса : Юридична література, 2015. — Т. 1. — С. 522-524.
2. Загнітко О. П. Усунення колізій законодавства щодо суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [Текст] / О. П. Загнітко, В. А. Малига // Правничий часопис Донецького університету. — 2005. — № 2. — С. 60-65.
3. Крат В. І. Особливості правового регулювання філій та представництв [Текст] / В. Крат // Нотаріат для вас. — 2010. — № 5. — С. 34-42.
4. Щербак І. А. Правове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності відокремлених підрозділів підприємства [Текст] / І. А. Щербак // Підприємство, господарство і право. — 2007. — № 5. — С. 54-56.